

VATANSIZLIĞIN AZALTILMASINA DAİR 1961 SÖZLEŞMESİ

Sözleşmecı Devletler,

4 Aralık 1954 tarihindeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen karar uygun bir biçimde hareket ederek,

Uluslararası antlaşmalar yoluyla vatansızlığın azaltılmasının istenilir olduğunu düşünerek,

Aşağıdakileri kabul etmişlerdir:

Madde 1

1. Bir Sözleşmecı Devlet, kendi ülkesinde doğmuş olan ve aksi takdirde Vatansız duruma düşecek bir kişiye vatandaşlık hakkını tanıyacaktır. Bu vatandaşlık hakkı aşağıdaki biçimlerde tanınır:

(a) kanuni olarak doğumla, ya da

(b) ilgili kişi tarafından ya da adına, ulusal hukukta belirtildiği biçimde, gerekli mercilere yapılan başvuru üzerine.

Bu maddenin ikinci paragrafındaki hükümlere bağlı olarak, bu türden bir başvuru reddedilemez.

Bu paragrafın, (b) alt-paragrafındaki koşullara uygun olarak vatandaşlık hakkını tanıyan bir Sözleşmecı Devlet, vatandaşlık hakkını, ulusal hukuku tarafından belirlenen belli bir yaş sınırı ve diğer şartlara bağlı olarak da tanıyabilir.

2. Bir Sözleşmecı Devlet, aşağıdaki şartlardan biri ya da daha fazlasına bağlı olarak bu Maddenin 1. paragraf (b) alt-Paragrafı ile uyumlu olarak vatandaşlık hakkını tanıyabilir:

(a) başvurunun, her koşulda ilgili kişiye yasal ruhsat elde etmek zorunda kalmaksızın başvuruyu kendi kendine yapabileceği en az bir yıllık bir süre tanıyacak şekilde Sözleşmecı Devlet tarafından belirlenen, on sekiz yaşından daha geç başlamayan ve yirmi bir yaşından daha önce bitmeyen bir süre içinde yapılması;

(b) ilgili kişi Sözleşmecı Devletin topraklarında, başvurunun hemen öncesinde beş yıl ya da toplam olarak da on yılı aşmamak üzere, ilgili Devlet tarafından belirlenecek bir süre boyunca daimi olarak ikamet etmesi;

(c) ilgili kişinin ulusal güvenliğe karşı işlenmiş bir suçtan dolayı mahkûm olmaması ya da herhangi bir adi suçtan dolayı beş yıl veya daha uzun sürelik bir hapis cezası almaması;

(d) ilgili kişinin sürekli olarak vatansız olması.

3. Bu Maddenin 1 (b) ve 2. paragraflarında belirtilen hükümlerin dışında, eğer bir çocuk Sözleşmecı Devletin topraklarında meşru yollardan dünyaya gelmiş ve annesi ilgili Devletin vatandaşlığını taşıyor ise bu çocuk, aksi takdirde vatansız duruma düşmesi durumunda doğumunda o devletin yurttaşlığını alır.

4. Bir Sözleşmecı Devlet aksi takdirde vatansız duruma düşecek ve belirlenen başvuru yapma yaşını geçtiği ya da istenen ikamet koşullarını sağlayamadığı için toprakları içinde doğduğu bir Sözleşmecı Devletin vatandaşlığını alamayan bir kişiye, ilgili kişinin doğumu sırasında ebeveynlerinden birinin ilk olarak bahsedilen Sözleşmecı Devletin yurttaş olması durumunda vatandaşlık hakkını tanıyacaktır. Ebeveynlerin doğum sırasında aynı vatandaşlığa sahip olmamaları durumunda, ilgili kişinin vatandaşlığının babanın ya da anneninkiyle aynı olması bu Sözleşmecı devletin ulusal hukukuna göre belirlenir. Bu türden vatandaşlık için bir başvuru gerekiyorsa, bu ulusal hukukta belirtildiği biçimde, başvuranın kendisi tarafından ya da başvuran adına gerekli mercilere yapılacaktır.

Bu Maddenin beşinci paragrafındaki hükümlere bağlı olarak bu türden bir başvuru reddedilemez.

5. Bir Sözleşmecı Devlet bu Maddenin dördüncü paragrafındaki hükümlere uygun olarak, aşağıdaki durumlardan biri ya da daha fazlasına bağlı olarak vatandaşlık hakkını tanıyabilir:

(a) başvurunun, yirmi üç yaşından daha az olmamak üzere, başvuranın Sözleşmecı Devlet tarafından belirlenen bir yaşa gelmesinden önce yapılması;

(b) ilgili kişinin başvuru yapmadan hemen önce, Sözleşmecî Devletin topraklarında, üç yılı aşmamak üzere ilgili Devlet tarafından belirlenen bir süre boyunca bizzat ikamet etmesi;

(c) ilgili kişinin sürekli olarak vatansız olması.

Madde 2

Sözleşmecî Devletin topraklarında bulunan kimsesiz bir çocuk, aksi kanıtların yokluğu durumunda, ebeveynlerinin yurttaşı olduğu Devletin toprakları içinde doğmuş olarak kabul edilir.

Madde 3

Sözleşmecî Devletlerin bu Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini belirlemek amacıyla, olası durumlarda, bir gemi ya da uçakta meydana gelen doğumlar, geminin taşıdığı bayrağın sahibi olan ya da uçağın kayıtlı olduğu Devletin toprakları içinde yapılmış olarak kabul edilirler.

Madde 4

1. Bir Sözleşmecî Devlet, Sözleşmecî Devletin topraklarında doğmamış ancak aksi takdirde vatansız duruma düşecek bir kişiye, kişinin doğumu sırasında ebeveynlerinden birinin bu Devletin vatandaşlığına sahip olması durumunda vatandaşlık hakkı tanır. Ebeveynlerin doğum sırasında aynı vatandaşlığa sahip olmamaları durumunda, ilgili kişinin vatandaşlığının babasınınki ya da anasınınki ile aynı olması ilgili Sözleşmecî Devletin ulusal hukukuna göre belirlenir.

Bu paragrafın hükümlerine uygun olarak, aşağıdaki durumlarda vatandaşlık hakkı tanınır:

(a) kanuni olarak doğumla, ya da

(b) ilgili kişi tarafından ya da adına, ulusal hukukta belirtildiği biçimde, gerekli mercilere yapılan başvuru üzerine.

Bu maddenin ikinci paragrafındaki hükümlere bağlı olarak, bu türden bir başvuru reddedilemez.

2. Bir Sözleşmecî Devlet bu Maddenin birinci paragrafındaki hükümlere uygun olarak, aşağıdaki durumlardan bir ya da daha fazlasına bağlı olarak vatandaşlık hakkı tanıyabilir:

(a) başvurunun, yirmi üç yaşından daha az olmamak üzere, başvuranın Sözleşmecî Devlet tarafından belirlenen bir yaşa gelmesinden önce yapılması; (b) ilgili kişinin başvuru yapmadan hemen önce, Sözleşmecî Devletin topraklarında, üç yılı aşmamak üzere ilgili Devlet tarafından belirlenen bir süre boyunca bizzat ikamet etmesi;

(c) ilgili kişinin ulusal güvenliğe karşı işlenen bir suçtan dolayı mahkûm olmaması; (d) ilgili kişinin sürekli olarak vatansız olması.

Madde 5

1. Bir Sözleşmecî Devletin hukuku, bir kişinin evlilik, evliliğin sona ermesi, meşru yollar, tanıma ya da evlat edinme gibi kişisel durumundaki değişimlerden dolayı vatandaşlığının sona erdirilmesini içeriyorsa, böyle bir sona erdirilme başka bir vatandaşlığa sahip olunması ya da elde edilmesi şartına bağlı olmalıdır.

2. Bir Sözleşmecî Devletin hukukuna göre, gayri meşru yollardan dünyaya gelmiş bir çocuğun, babasının tayin edilmesi sonucunda ilgili Devletin vatandaşlığını kaybetmesi durumunda, ilgili mercilere yapacağı yazılı başvuru ile vatandaşlık hakkını tekrar elde etmesi için kendisine bir şans verilecektir ve bu başvurusuna dair şartlar birinci ve ikinci paragraftakilerden daha aşırı olamaz.

Madde 6

Bir Sözleşmecî Devletin hukuku, bir kişinin vatandaşlık hakkının sona ermesi ya da elinden alınması durumunda, kişinin eşi ya da çocuklarının vatandaşlıklarının sona erdirilmesini içeriyorsa, bu sona erdirilme başka bir vatandaşlığa sahip olunması ya da başka bir vatandaşlığın elde edilmesi şartına bağlı olur.

Madde 7

1. (a) Bir Sözleşmeci Devletin hukukunun vatandaşlık hakkından feragate izin vermesi durumunda, bu feragat, başka bir vatandaşlığa sahip olunması ya da elde edilmesine kadar vatandaşlık hakkının sona erdirilmesi ile sonuçlanamaz.

(b) Bu paragrafın (a) alt-paragrafındaki hükümler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. ve 14. Maddelerinde belirtilen ilkeler ile uyumsuzluk gösterdiklerinde geçerli olamaz.

2. Yabancı bir ülke uyruğuna geçmeye çalışan bir Sözleşmeci Devletin vatandaşının, bu yabancı ülkenin vatandaşlığını elde etmemesi ya da elde edeceğinin güvencesini almaması halinde vatandaşlık hakkı sona erdirilemez.

3. Bu Maddenin 4. ve 5. paragraflarında belirtilen hükümlere bağlı olarak, bir Sözleşmeci Devletin vatandaşının vatandaşlık hakkı, ayrılık, yurtdışında ikamet, kayıt olamama ya da benzer bir nedenden dolayı vatansız kalmasına yol açacak biçimde sona erdirilemez.

4. Yabancı bir ülkenin uyruğuna geçen bir kişinin, gerekli mercilere vatandaşlık hakkını saklı tutmak istediğini belirtmediği takdirde, artarda yedi yıldan daha az olmamak üzere Sözleşmeci Devletin hukukunda belirtilen süre boyunca yurtdışında ikamet etmesi halinde vatandaşlık hakkı sona erdirilebilir.

5. Bir Sözleşmeci Devlet vatandaşının yurt dışında doğması halinde, ilgili Devlet hukuku, ilgili kişinin vatandaşlık hakkını reşit olmasından sonraki bir yıllık sürenin bitiminde saklı tutmasını bu sürede Devlet sınırları içinde ikamet etmesine veya ilgili mercilere başvuru şartlarına bağlı tutabilir.

6. Bu Maddede belirtilen durumlar dışında, bu Sözleşmenin hükümleri ile açık olarak yasaklanmasa bile, hiç kimse bir Sözleşmeci Devletin vatandaşlığından, vatansız durumda kalma ile sonuçlanacak biçimde çıkarılamaz.

Madde 8

1. Bir Sözleşmeci Devlet, hiç kimseyi vatansız duruma düşürecek biçimde vatandaşlıktan çıkaramaz.

2. Bu Maddenin 1. paragrafındaki hükümleri ihlal etmeyecek şekilde, bir kişi aşağıdaki durumlarda bir Sözleşmeci Devletin vatandaşlığından çıkarılabilir:

(a) 7. Maddenin 4. ve 5. paragraflarında belirtilen durumlarda, bir kişinin vatandaşlıktan çıkarılması mümkün olabilir;

(b) Vatandaşlık hakkının yalan beyan ve sahtekârlıkla elde edildiği durumlarda.

3. Bu Maddenin 1. paragrafında belirtilen hükümleri ihlal etmeyecek şekilde, bir Sözleşmeci Devlet, imza, onay ya da kabul aşamasında bu hakkın uygulanmasına, bu aşamayla aynı zamanda ulusal hukukunda da var olan aşağıdaki konularda çekince koyarsa, bir kişinin vatandaşlıktan çıkarılma hakkını saklı tutabilir:

(a) Kişinin Sözleşmeci Devlete sadakat yükümlülüğünü bozacak biçimde

(i) Sözleşmeci Devletin açıkça belirtilen bir yasağa karşı gelerek bir diğer Devlete hizmet vermiş veya hizmet vermeye devam etmek; veya bir başka devletten hizmet karşılığı parasal çıkar sağlamış ya da sağlamaya devam ediyorsa, ya da

(ii) Devletin yaşamsal önemdeki çıkarlarına ciddi olarak zarar verici bir biçimde hareket ediyorsa;

(b) Kişi başka bir Devlete karşı bir bağlılık yemini etmişse, ya da resmi bir beyanda bulunmuşsa, ya da Sözleşmeci Devlete bağlılığını yadsıdığı kanıtlarla saptanırsa.

4. Bir Sözleşmeci Devlet, bu Maddenin 2. ya da 3. paragraflarında izin verilen durumlarda, hukuk çerçevesinde, bir mahkeme ya da bağımsız bir organ tarafından adil bir duruşma hakkı sağlamadan hiç kimseyi vatandaşlıktan çıkaramaz.

Madde 9

Bir Sözleşmeci Devlet, vatandaşı olan hiç kimseyi ya da hiçbir grubu ırk, etnik, dinsel ve politik nedenlerle vatandaşlıktan mahrum edemez.

Madde 10

1. Sözleşmecî Devletler arasındaki toprak devri ile sonuçlanan antlaşmalar, hiç kimsenin bu devir nedeni ile vatansız kalmamasını güvence altına almak amacıyla gerekli hükümleri kapsamalıdır. Bir Sözleşmecî Devlet, bu Sözleşmeye taraf olmayan ülkelerle yapacağı antlaşmalarda da, bu türden hükümlerin yer alması için elinden gelen çabayı gösterecektir.

2. Bu türden hükümlerin yokluğunda, kendisine toprak devredilen ya da başka yollarla toprak elde eden bir Sözleşmecî Devlet, bu devir ya da elde etme sonucunda vatansız kalma durumunda olan kişilere vatandaşlık hakkını verecektir.

Madde 11

Sözleşmecî Devletler altıncı onay ya da kabul belgesinin tesliminden hemen sonra, bu Sözleşmenin yararlarını talep eden kişilerin taleplerini inceleyecek ve uygun mercilere başvurmalarını sağlamakta yardımcı olacak bir organın Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde kurulmasına çalışacaklardır.

Madde 12

1. Bu Sözleşmenin 1. Madde 1. paragraf ya da 4. Madde hükümlerine bağlı olarak, kanuni olarak doğumla vatandaşlık hakkını tanımayan bir Sözleşmecî Devlet, gerekli durumlarda, 1. Madde 1. paragraf ya da 4. Madde hükümlerini bu Sözleşmenin Yürürlüğe girdiği tarihten sonra olduğu gibi önce doğan kişilere de uygularlar.

2. Bu Sözleşmenin 1. Madde 4. Paragrafı hükümleri, Yürürlüğe girişinden sonra olduğu gibi önce doğan kişilere de uygulanır.

3. Bu Sözleşmenin 2. Maddesindeki hükümler, bir Sözleşmecî Devletin toprakları içinde, bu Sözleşmenin söz konusu Devlet için Yürürlüğe girmesinden sonra bulunan kimsesiz çocuklara uygulanır.

Madde 13

Bu Sözleşme, bir Sözleşmecî Devletin hukukunda yer alan ya da alacak olan veya iki veya daha çok Sözleşmecî Devlet arasında bağitlanan herhangi bir sözleşme, antlaşma ya da antlaşmada yer alan ya da alacak olan vatansızlık hallerini azaltmada daha etkili hükümleri etkileyecek biçimde yorumlanamaz.

Madde 14

Diğer yollarla çözümlenemedikleri takdirde, bu Sözleşmenin yorumlanması ya da uygulanması ile ilgili herhangi bir anlaşmazlık, anlaşmazlığın taraflarından herhangi birinin başvurusu ile [Uluslararası Adalet Divanı](#)na iletilmelidir.

Madde 15

1. Bu Sözleşme herhangi bir Sözleşmecî Devletin Uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu bütün özerk olmayan, vesayet altındaki, sömürge ve diğer anakara dışı ülkelerde de geçerlidir: İlgili Sözleşmecî Devletler, bu Maddenin 2. paragrafında belirtilen hükümlere bağlı olarak, imzalama, onay ya da kabul aşamasında, Sözleşmenin uygulanacağı anakara dışı ülke ya da ülkelerin imzalama, onay ya da kabul sonucu ipso facto/kendiliğinden uygulamaya dâhil edildiklerini bildireceklerdir.

2. Vatandaşlık konularında anakara dışı ülkelerin, anakara ülke ile aynı muameleye tabi olmadığı durumlarda ya da Sözleşmenin anakara dışı ülkelerde uygulanması için Sözleşmecî Devletin anayasal hukuku ya da uygulamalarında anakara dışı ülkelerin ön onayının alınmasının gerektiği durumlarda, Sözleşmecî Devlet Sözleşmenin, Sözleşmecî Devlet tarafından imzalanmasından itibaren on iki aylık bir süre içinde anakara dışı ülkenin onayını almak için her türlü çabayı gösterir ve bu onay alındığında Sözleşmecî Devlet bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirir. Bu Sözleşme, bildirimin Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten itibaren bildirimde belirtilen ülke ya da ülkelere uygulanır.

3. Bu Maddenin 2. paragrafında belirtilen on iki aylık sürenin bitimi sonunda, ilgili bütün Sözleşmeli Devletler Uluslararası ilişkilerinden sorumlu oldukları ve bu Sözleşmenin uygulanması konusundaki onayının saklı tutulduğu anakara dışı ülkelerle yapılan bütün danışma sonuçları konusunda Genel Sekreteri bilgilendirirler.

Madde 16

1. Bu Sözleşme 30 Ağustos 1961 ile 31 Mayıs 1962 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde imzaya açılacaktır.

2. Bu Sözleşme aşağıdakiler adına imza edilebilir:

(a) Birleşmiş Milletler üyesi olan tüm Devletler;

(b) Gelecekteki Vatansızlığın Ortadan Kaldırılması ya da Azaltılması konusundaki Birleşmiş Milletler Konferansına katılmak üzere davet edilmiş bütün Devletler;

(c) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından imzalamaya ya da katılmaya davet edilen bütün Devletler.

3. Bu Sözleşme onaya açıktır ve onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine teslim edilir. 4. Bu Sözleşme, bu Maddenin 2. paragrafında belirtilen Devletler tarafından katılıma açıktır. Katılma, katılım belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine teslim edilmesinden sonra geçerlilik kazanır.

Madde 17

1. İmza, onay ve katılma süresince, herhangi bir Devlet 11. 14. ya da 15. Maddeler çerçevesinde çekince koyabilir.

2. Bu Sözleşmeye başka hiçbir çekince konulamaz.

Madde 18

1. Bu Sözleşme altıncı onaylama ya da katılım belgesinin teslim tarihinden iki yıl sonra Yürürlüğe girer.

2. Bu Sözleşmeyi onaylaması veya bu Sözleşmeye katılımı altıncı onay ya da katılım belgesinin teslimi sonrasında gerçekleşen her Devlet için Sözleşme, onay ya da katılım belgelerinin teslim tarihinden doksan gün sonraki tarihte veya bu Maddenin 1. paragrafına uygun olarak bu Sözleşmenin Yürürlüğe giriş tarihinde, hangisi daha geç ise, yürürlüğe girer.

Madde 19

1. Herhangi bir devlet Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yapılacak yazılı bir ihbar ile istendiği an bu Sözleşmeyi feshedebilir. Bu türden bir fesih, Genel Sekretere ulaşma tarihinden bir yıl sonra geçerlilik kazanır.

2. 15. Maddede belirtilen hükümlere bağlı olarak, bu Sözleşmenin bir Sözleşmeci Devletin anakara dışı ülkelerinde geçerli olduğu durumlarda, bu Devlet istenildiği an, ilgili ülkenin de onayını alarak, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bu Sözleşmeyi bu ülkeden ayrı olarak feshettiğini bildirebilir. Bu fesih, ihbarın Genel Sekretere ulaşma tarihinden bir yıl sonra geçerlilik kazanır ve Genel Sekreter diğer tüm Sözleşmeci Devletlere bu ihbar ve tarihi veya alındısı hakkında bilgi verir.

Madde 20

1. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 16. Maddede belirtilen, Birleşmiş Milletlerin tüm Üyelerine ve üye olmayan Devletlere aşağıdaki belgeleri bildirir:

(a) 16. Madde çerçevesindeki imzalama, onay ya da katılmalar; (b) 17. Madde çerçevesindeki çekinceler; (c) 18. Maddeye uygun olarak bu Sözleşmenin Yürürlüğe giriş tarihi; (d) 19. Madde çerçevesinde yapılan fesihler.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, en geç altıncı onay ya da katılım belgesinin tesliminin tamamlanmasından sonra 11. Maddede belirtilen bir organın aynı maddeye uygun şekilde kurulması konusunu Genel Kurul'un dikkatine sunar.

Madde 21

Bu sözleşme Yürürlüğe giriş tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından kayıt edilir.

Yukarıdaki hususları onaylayarak, gereğince yetkili kılınmış olan aşağıdaki imzası bulunanlar bu Sözleşmeyi imzalamıştır.

New York'ta, bin dokuz yüz altmış bir yılının Ağustos ayının otuzuncu gününde Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça metinleri aynı derecede geçerli olmak suretiyle bir nüsha olarak düzenlenmiş olup Birleşmiş Milletler arşivine konacak ve onaylı örnekleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından bütün Birleşmiş Milletler Üyelerine ve bu Sözleşmenin 16. Maddesinde belirtilen üye olmayan Devletlere gönderilecektir.